doi: 10.14456/jms.2016.20

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกในประเทศไทย : จำแนกตามทฤษฎีและหลักการในสารานุกรมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโลก

Vernacular Architecture of Austro-Asiatic Ethnic Groups in Thailand, Based on the Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World

อิสรชัย บูรณะอรรจน์[a*] และ เกรียงไกร เกิดศิริ[b]

Isarachai Buranaut[a*] and Kreangkrai Kirdsiri[b]

[ab]*Faculty of Architecture, Silpakorn University, Bangkok 10200, Thailand*

**Corresponding author. Email: earl_studio48@hotmail.com*

Abstract

This review analyzes two main aspects of the vernacular architecture of Austro-Asiatic ethnic groups in Thailand based on the Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World. The emphasis is on theories and principles so as to make comparisons and conclusions. Relevant documents on vernacular architecture of Austro-Asiatic groups in Thailand were collected, then categorized as specified in the Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World, consisting of the following: 1) concepts, 2) cultural and general aspects, 3) surroundings, 4) materials and resources for construction, 5) products and construction details, 6) maintenance, 7) signs and decoration, 8) categories, and 9) uses and functions. The comparison was done to evaluate existing knowledge; it was then categorized, based on the above theories and principles. Gaps will be examined and guidelines will be proposed.

Keywords: study conditions, vernacular architecture, Austro-Asiatic ethnic groups, theories and principles

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งสังเคราะห์ข้อมูลหลักใน 2 ประเด็น คือ สถานภาพการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติกที่มีการศึกษามาแล้วในประเทศไทยร่วมกับการศึกษาสถานภาพความรู้และการจำแนกประเด็นการศึกษาว่าด้วยสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจากฐานข้อมูล “สารานุกรมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโลก (Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World)” ทั้งนี้ มุ่งเน้นศึกษากรอบความคิดที่ว่าด้วยทฤษฎี (theories) และหลักการ (principles) เพื่อเทียบเคียงให้เห็นว่า การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติกในเมืองไทยที่ผ่านมานั้นมีทิศทางในการศึกษาไปในแนวทางใด เพื่อนำไปสู่บทสรุปและการพัฒนาการศึกษาวิจัยในอนาคตที่สามารถเติมเต็มช่องว่างทางการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกที่มีอยู่เดิมอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม การศึกษานี้รวบรวมเอกสารวิชาการที่เกี่ยวเนื่องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติกในประเทศไทย โดยนำมาจัดหมวดหมู่ตามกรอบความคิด ทฤษฎี แนวทาง และวิธีการศึกษาที่เสนอไว้ในสารานุกรมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโลก ซึ่งได้จำแนกแนวทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็น 9 แนวทาง คือ 1) แนวทางและแนวคิด 2) คุณลักษณะทางวัฒนธรรมและคุณลักษณะทั่วไป 3) สภาพแวดล้อม 4) วัสดุและทรัพยากรในการก่อสร้าง 5) ผลิตภัณฑ์และรายละเอียดในการก่อสร้าง 6) การบำรุงรักษา 7) สัญลักษณ์และการประดับตกแต่ง 8) การจัดกลุ่มหมวดหมู่ และ 9) การใช้สอยและหน้าที่ โดยการศึกษาเปรียบเทียบดังกล่าวเพื่อประเมินสถานภาพขององค์ความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อจัดหมวดหมู่การศึกษาที่ผ่านมาตามความสอดคล้องกับทฤษฎีและหลักการ เพื่อค้นหาช่องว่างของการศึกษา รวมไปถึงแนวทางการศึกษาที่เหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ: สถานภาพการศึกษา สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติก ทฤษฎี และหลักการ

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาในกลุ่มออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatic) หรือกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งพูดภาษากลุ่มตระกูลมอญ-ขแมร์ (Mon-Khmer) ในปัจจุบันสันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มชนที่อยู่อาศัยในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป

มาเก่าแก่ก่อนหน้าที่กลุ่มคนชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท-กะไดจะเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน (Premsrirat, 2004: 18) สอดคล้องกับหลักทางภาษาศาสตร์ที่กล่าวว่า ความหลากหลายของภาษาในกลุ่มตระกูลภาษาเดียวกันเป็นข้อบ่งชี้ถึงพัฒนาการอันยาวนานของการตั้งถิ่นฐาน ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกมีความหลากหลายของภาษามากถึง 150 กลุ่มภาษา (Sidwell, 2013: 437) มีการตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ทั่วไปในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และตั้งถิ่นฐานมาก่อนที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทและตระกูลจีน-ธิเบตจะเคลื่อนย้ายเข้ามาและขยายตัวกลายเป็นประชากรกลุ่มหลักในภายหลัง (Kirdsiri, 2010: 217-219) โดยที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละพื้นที่ โดยแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ (Premsrirat, 2004: 19) ได้แก่

1) มอญ-ขแมร์เหนือ ประกอบด้วย 3 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มปะหล่อง กลุ่มขมุ และกลุ่มเวียดดิก

2) มอญ-ขแมร์ตะวันออก ประกอบด้วย 3 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มเปียร์ กลุ่มขแมร์ และกลุ่มกะตู

3) มอญ-ขแมร์ใต้ ประกอบด้วย 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มมอญและกลุ่มอัสเลียน

วัตถุประสงค์ของบทความ

1) เพื่อศึกษากรอบความคิด ทฤษฎี แนวทาง และวิธีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นตามแนวทางการจำแนกในสารานุกรมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโลก (Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World)

2) เพื่อประเมินสถานภาพขององค์ความรู้ในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติกในประเทศไทย

3) เพื่อเปรียบเทียบกับแนวทางการศึกษาว่าด้วยเรื่องทฤษฎีและหลักการ (theories and principles) ที่จำแนกในสารานุกรมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโลก

เพื่อนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับสถานภาพความรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกในประเทศไทยที่มีการศึกษามาแล้ว เพื่อหาช่องว่างของการศึกษาและแนวทางการศึกษาที่เหมาะสมในอนาคต

สถานภาพการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาติพันธุ์ในประเทศไทย

ในพื้นที่ประเทศไทยมีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งจำแนกตามกลุ่มตระกูลภาษา (Premsrirat, 2004: 19) ได้เป็น 5 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท (Tai) 2) กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลจีน-ธิเบต (Sino-Tibetan) 3) กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatic) 4) กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตนีเซียน (Austronesian) และ 5) กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน (Hmong-Mien)

จากการศึกษาและการทบทวนสารสนเทศต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนพักอาศัยและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ พบว่า การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในกลุ่มชาติพันธุ์โดยส่วนใหญ่นั้น เน้นไปที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท ทั้งนี้ งานวิชาการในระยะบุกเบิกและสร้างความเคลื่อนไหวต่อเนื่องในวงวิชาการว่าด้วยสังคมวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทอย่างต่อเนื่อง คือ ศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ซึ่งริเริ่มโครงการวิจัยชุด “ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไทย” (Naksupha, 1995) ซึ่งนอกจากข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัยแล้ว ยังทำให้เกิดนักวิชาการจำนวนมากที่ให้ความสนใจในประเด็นเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้งการศึกษาภายในและภายนอกประเทศ จากผลลัพธ์ของโครงการวิจัยดังกล่าวได้ส่งอิทธิพลสำคัญต่องานบุกเบิกด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ในโครงการวิจัยกลุ่มของอรศิริ ปาณินท์ ในชุดโครงการวิจัย “ภูมิปัญญา พัฒนาการ และความสัมพันธ์ระหว่างกันของเรือนพื้นถิ่นไทย-ไท คุณลักษณะของสถาปัตยกรรมสิ่งแวดล้อมในเรือนพื้นถิ่น” (Panin, 2002) ซึ่งได้ศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใน

ประเทศและนอกประเทศ และนำไปสู่การศึกษาในลักษณะองค์รวมของสภาพแวดล้อมสรรค์สร้างพื้นถิ่นที่สัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท โดยมองสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นหน่วยย่อยของความสัมพันธ์ของบริบทแวดล้อม ในชุดโครงการ “การศึกษาแบบองค์รวมของการปรับตัวในบริบทใหญ่ที่แตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลางของประเทศไทย” (Panin, 2009) ซึ่งได้ศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตั้งถิ่นฐานในและนอกประเทศไทย ซึ่งการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นทำให้องค์ความรู้ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทถูกพัฒนาไปอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง และทำให้มีนักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาที่ให้ความสนใจสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและสภาพแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทมากขึ้น ทั้งนี้ จากการค้นคว้าฐานข้อมูลเอกสารวิชาการเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและสภาพแวดล้อมสรรสร้างพื้นถิ่น เพื่อจัดทำสถานภาพความรู้พบเอกสารวิชาการทั้งสิ้น 207 เรื่อง โดยจำแนกเอกสารทางวิชาการดังกล่าวออกได้เป็น 5 ประเภท คือ โครงการวิจัย 38 เรื่อง วิทยานิพนธ์ 35 เรื่อง หนังสือ 28 เรื่อง บทความ 47 เรื่อง และรายงาน 59 เรื่อง

จากการจำแนกหมวดหมู่ของเอกสารโดยใช้เกณฑ์การจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ที่สัมพันธ์กับกลุ่มตระกูลภาษา พบว่า การศึกษาที่สัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท จำนวน 143 เรื่อง (ร้อยละ 69.7 ของการศึกษาทั้งหมด) กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบต จำนวน 32 เรื่อง (ร้อยละ 15.6) กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก จำนวน 16 เรื่อง (ร้อยละ 6.8) กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตเนเชียน จำนวน 4 เรื่อง (ร้อยละ 2) กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน จำนวน 3 เรื่อง (ร้อยละ 1.5) และการศึกษาในภาพรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย จำนวน 9 เรื่อง (ร้อยละ 4.4) จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ได้มีการศึกษาที่เกี่ยวเนื่องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความใกล้ชิดและร่วมรากวัฒนธรรมเดียวกับกลุ่มคนที่อยู่อาศัยในประเทศไทยปัจจุบัน

การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatic) ในประเทศไทย

จากการค้นคว้าฐานข้อมูลเอกสารวิชาการด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและสภาพแวดล้อมสรรสร้างพื้นถิ่นที่เกี่ยวเนื่องกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก พบเอกสารจำนวน 16 หัวเรื่อง (รายละเอียดในตารางที่ 1) ในที่นี้สามารถจำแนกเอกสารได้เป็น 4 ประเภท คือ งานวิจัยจำนวน 3 เรื่อง วิทยานิพนธ์จำนวน 7 เรื่อง บทความจำนวน 2 เรื่อง และรายงานจำนวน 4 เรื่อง โดยเอกสารแต่ละประเภทมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เอกสารประเภทงานวิจัย จะมีกรอบการศึกษาแบบกว้างๆ โดยมุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้และขยายพรมแดนการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นให้มีความกว้างขวางมากยิ่งขึ้น มีวิธีการทำงานที่เป็นระบบ และมีการนำความรู้จากศาสตร์อื่นนอกเหนือไปจากศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมเข้ามาใช้ในกระบวนการคิดวิเคราะห์และเปรียบเทียบ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปและเปิดโอกาสให้สามารถต่อยอดองค์ความรู้ที่ค้นคว้ามา ในขณะที่เอกสารประเภทวิทยานิพนธ์ จะมีการกำหนดประเด็นหรือขอบเขตการศึกษาที่แคบกว่า แต่มีกระบวนการทำงานเช่นเดียวกับโครงการวิจัย ซึ่งมีทั้งการวิจัยที่พัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และการวิจัยที่ขยายพรมแดนความรู้ไปยังพื้นที่ใหม่ๆ นอกจากนี้ ยังมีเอกสารประเภทบทความ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการสรุปเนื้อหาบางส่วนจากโครงการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ในขณะที่เอกสารประเภทรายงาน จะมีรูปแบบการศึกษาที่เป็นระบบแบบแผนและมุ่งทำการศึกษาเชิงลึกและรายละเอียดทางด้านสถาปัตยกรรมเป็นหลัก

จากเอกสารทั้งหมด 16 เรื่องพบว่า กลุ่มที่มีการศึกษามากที่สุดคือ กลุ่มมอญ-ขแมร์ใต้ จำนวน 6 เรื่อง และส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญเป็นหลัก โดยมีโครงการวิจัย “เรือนพื้นถิ่นไทย-มอญ ที่สังขละบุรี” (Panin, 1996) และ “เรือนพื้นบ้านไทย-มอญ” (Panin, 1999) ของอรศิริ ปาณินท์ เป็นการศึกษาในยุคบุกเบิกที่สำคัญและส่งอิทธิพลไปยังการศึกษาวิทยานิพนธ์ 2 เรื่อง คือ “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในสำนึกไทย-มอญ : กรณีศึกษาชุมชนวัดเจดีย์ทอง ตำบล

คลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี" ของจตุพล อังศุเวช (Angsuvech, 2005) และ "พลวัตทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชนชาติมอญ: กรณีศึกษาชุมชนชาวมอญ บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง หมู่ 2 ต.หนองลู อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี" ของณัชชา สกุลงาม (Sagunngam, 2012) ซึ่งทั้งสองเรื่องได้ขยายองค์ความรู้ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาติพันธุ์มอญให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และเป็นการต่อยอดจากโครงการวิจัยของอรศิริ ปาณินท์ ที่ได้ทำเอาไว้ในอดีต

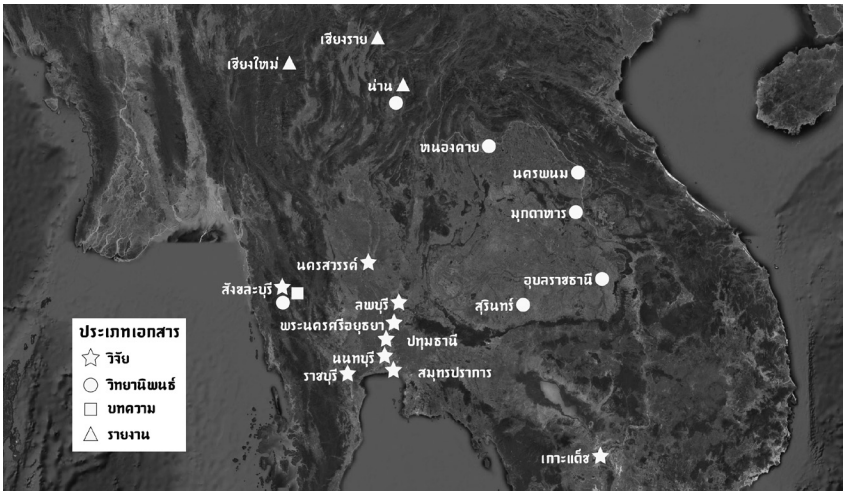
ในขณะที่การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในกลุ่มมอญ-ขแมร์ตะวันออกมีจำนวน 5 เรื่อง แต่มีการศึกษาที่แตกต่างกันถึง 4 ชาติพันธุ์ คือ แสก ขแมร์ ส่วย และบรู โดยพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ยกเว้น "โครงการศึกษารูปแบบเรือนพื้นถิ่นและภูมิทัศน์ในบริเวณที่พักอาศัยของเกษตรกรชาวเขมรในบริเวณเกาะแด็ช จังหวัดกันดล ประเทศกัมพูชา" ของศรันยา หล่อมณีนพรัตน์ (Lormaninopparat, 2005) ที่มีพื้นที่ศึกษาอยู่ในประเทศกัมพูชา นอกจากนี้ เมื่อดูในรายละเอียดของผู้ศึกษาพบว่า ยังมีความหลากหลายของสาขาวิชา ทั้งสาขาภูมิสถาปัตยกรรม สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และสาขาสถาปัตยกรรมภายใน จึงทำให้มีรายละเอียดของเนื้อหาที่แตกต่างกันตามปรัชญาของแต่ละสาขาอีกด้วย

ตารางที่ 1 เอกสารวิชาการเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและสภาพแวดล้อมสรรค์สร้างพื้นถิ่นในกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก

ประเภท	รายละเอียดเอกสาร	ตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก								
		มอญ-ขแมร์เหนือ			มอญ-ขแมร์ตะวันออก				มอญ-ขแมร์ใต้	
		ปะหล่อง	ลัวะ	ขมุ	แสก	ขแมร์	ส่วย	บรู	มอญ	มันนิ
งานวิจัย	อรศิริ ปาณินท์, **เรือนพื้นถิ่นไทย-มอญ ที่สังขละบุรี** (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2539)								■	
งานวิจัย	อรศิริ ปาณินท์, **เรือนพื้นบ้านไทย-มอญ** (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542)								■	
งานวิจัย	ศรันยา หล่อมณีนพรัตน์, **โครงการศึกษารูปแบบเรือนพื้นถิ่นและภูมิทัศน์ในบริเวณที่พักอาศัยของเกษตรกรชาวเขมรในบริเวณเกาะแต็ช จังหวัดกันดล ประเทศกัมพูชา** (ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548)					■				
วิทยานิพนธ์	อรรถรัตน์ ฆะสันต์, **"คติความเชื่อและภูมิปัญญาซึ่งสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน ผังหมู่บ้านและบ้านเรือนของชุมชนชาติพันธุ์ลัวะในประเทศไทย"** (สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553)		■							
วิทยานิพนธ์	ณัชชา สกุลงาม, **"พลวัตทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชนชาติมอญ: กรณีศึกษาชุมชนชาวมอญ บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง หมู่ 2 ต.หนองลู อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี"** (สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555)								■	
วิทยานิพนธ์	อิษฎ์ ปักกันต์ธร, **"วิถีชีวิตความเชื่อในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชาวบรู: ศึกษาเปรียบเทียบชาวบรูในพื้นที่จังหวัดหนองคาย มุกดาหาร และอุบลราชธานี"** (สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550)							■		
วิทยานิพนธ์	จตุพล อังศุเวช, **"สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในสำนึกไทย-มอญ: กรณีศึกษาชุมชนวัดเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี"** (สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548)								■	

ประเภท	รายละเอียดเอกสาร	ตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก								
		มอญ-ขแมร์เหนือ			มอญ-ขแมร์ตะวันออก				มอญ-ขแมร์ใต้	
		ปะหล่อง	ลั้วะ	ขมุ	แสก	ขแมร์	ส่วย	บรู	มอญ	มั่นพิ
วิทยานิพนธ์	ชลธี คำเกษ, **"คุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมภายในเรือนพื้นถิ่นชาวแสก: กรณีศึกษา บ้านอาจสามารถ ต.อาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนม"** (สาขาสถาปัตยกรรมภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553)				■					
วิทยานิพนธ์	วิสา เสกธีระ, **"การตั้งถิ่นฐานและที่พักอาศัยของชาวมันนิชาไก"** (สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มหาวิทยาลัยศิลปากร, อยู่ระหว่างดำเนินการ)									■
วิทยานิพนธ์	พรเทพ ศรีจันทร์, **"การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและความเชื่อในเรือนพื้นถิ่นชาวกูย จังหวัดสุรินทร์"** (สาขาสถาปัตยกรรมพื้นมหาวิทยาลัยศิลปากร, อยู่ระหว่างดำเนินการ)						■			
บทความ	ณัชชา สกุลงาม, **"พลวัติสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาวมอญ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี"**, **วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม**, ฉบับที่ 26 เดือนกันยายน 2554-สิงหาคม 2555								■	
บทความ	ศรันยา หล่อมณีนพรัตน์, **"การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเพื่อศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกเรือนเขมร"**, วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ 1/2548 ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย					■				
รายงาน	พิเศษ จันทนี, **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บ้านชาวปะหล่อง หมู่บ้านห้วยจะนุ หมู่ 6 สวนชา ตำบล ม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่**	■								
รายงาน	ประกิจ ลัคนผจง, **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เรือนชาวปะหล่อง บ้านนอแล หมู่ 11 ต.ม่อนปิ่น อ.ฝาง จ.เชียงใหม่**	■								
รายงาน	สมพงษ์ แสงอร่ามรุ่งโรจน์, **เทคนิคการก่อสร้างบ้านชาวเขาเผ่าลัวะ หมู่บ้านน้ำตั้น ตำบลภูคา อำเภอบัว จังหวัดน่าน**		■							
รายงาน	จุฬาทิพย์ อินทราไสย, **เรือนพื้นบ้าน ชาวเขาเผ่าขมุ บ้านห้วยเอียน หมู่ 6 ตำบลหล่ายงาว อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย**			■						
	รวม	5			5				6	

ในขณะที่การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในกลุ่มมอญ-ขแมร์เหนือมีจำนวน 5 เรื่อง โดยเอกสารวิชาการส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นรายงาน และทั้งหมดมีพื้นที่ศึกษาอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งเป็นทำเลที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว

แสดงตำแหน่งพื้นที่ศึกษาที่ปรากฏในเอกสารวิชาการของกลุ่มสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติกของประเทศไทย

แนวทางการศึกษาวิจัยสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นว่าด้วยทฤษฎีและหลักการ

จากการประมวลแนวทางและแนวคิดเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมีข้อคิดเห็นว่าต้องมองสิ่งก่อสร้างเหล่านั้นอย่างมีพลวัต มีพลังความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง มีการเชื่อมโยงหลายมิติ ดังที่ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ให้ความหมายว่า “การเปลี่ยนแปลงนั้นปรับเปลี่ยนไปตามภาวะปกติตามครรลองการดำเนินชีวิตของชุมชน อันเป็นผลมาจากการขับเคลื่อนก่อให้เกิดวิถีและพลัง เนื่องจากพลังอำนาจของมนุษย์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน” (Pongpaibun, 2001)

จากสารานุกรมว่าด้วยสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโลก โดย Paul Oliver (1997) ซึ่งแบ่งออกเป็นหนังสืออ้างอิงจำนวน 3 เล่ม ซึ่งมีการจำแนกเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ ทฤษฎีและหลักการ (theories and principles) และวัฒนธรรมและการอยู่อาศัย (cultural and habitations)

ทั้งนี้ ในประเด็นที่ว่าด้วยทฤษฎีและหลักการนั้น ได้จำแนกแนวทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในประเด็นหลัก 9 แนวทาง คือ (Oliver, 1997: 1-2)

1) แนวทางและแนวคิด (approaches and concept)

2) คุณลักษณะทางวัฒนธรรมและคุณลักษณะทั่วไป (cultural traits and attributes)

3) สภาพแวดล้อม (environment)

4) วัสดุและทรัพยากรในการก่อสร้าง (materials and building resources)

5) ผลิตผลทางการก่อสร้าง (production)

6) พื้นที่บริการ (services)

7) สัญลักษณ์และการประดับตกแต่ง (symbolism and decoration)

8) การจัดกลุ่มหมวดหมู่ (typologies)

9) การใช้สอยและหน้าที่ (uses and function)

สำหรับประเด็นว่าด้วยทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น จากที่ประมวลข้อมูลเพื่อจัดทำสถานภาพในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ผ่านมาจะเห็นว่า แนวทางการศึกษาที่เกี่ยวเนื่องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนี้มีแนวทางที่หลากหลายมิได้มีเพียงแนวทางเดียว ซึ่งความหลากหลายของแนวทางของการศึกษาดังกล่าวทำให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญาและองค์ความรู้ที่ได้รับมาจากความหลากหลายของศาสตร์ (discipline) และมุมมอง (perception) เนื่องจากการมองผ่านกรอบใดกรอบหนึ่งหรือศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเพียงอย่างเดียวจะทำให้เกิดภาวะจำกัดของการศึกษา และอาจนำพาไปสู่การมองไม่รอบและตีความผิดพลาดได้อีกด้วย

สถานภาพการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติกในประเทศไทยว่าด้วยทฤษฎีและหลักการ

จากการศึกษาพบว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกในประเทศไทย จำนวน 16 เรื่อง ในการศึกษาครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์เอกสารดังกล่าวร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและหลักการของ Paul Oliver ที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นทั้ง 9 แนวทางที่กล่าวมาไว้เบื้องต้น ในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

ประเด็นเรื่อง แนวทางและแนวคิด (approaches and concept)

เนื่องจากในบทความนี้มุ่งศึกษาเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมชาติพันธุ์เป็นหลัก ซึ่งในที่นี้คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก ฉะนั้น ในการศึกษาเอกสารดังกล่าวจึงมีกรอบแนวทางและแนวคิดที่สัมพันธ์กับแนวทางชาติพันธุ์วรรณนา (ethnological approach) เป็นสำคัญ สังเกตได้จากหัวข้อที่มาและความสำคัญของงานวิจัยที่ได้ค้นคว้ามานั้น ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการดำรงอยู่และการมีตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้ศึกษา และมุ่งขยายพรมแดนความรู้เรื่องชาติพันธุ์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีสถาปัตยกรรมเป็นหัวใจสำคัญในการใช้อธิบายถึงความเป็นชาติพันธุ์ในแต่ละแห่ง อย่างไรก็ตาม สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ก่อตัวขึ้นจากบริบทแวดล้อมและมิติความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อน ดังนั้น ในการศึกษาจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องใช้แนวทางและมุมมองที่หลากหลาย เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยในการก่อตัวของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ

จากการทบทวนเอกสารพบว่า แนวทางและแนวคิดที่นิยมใช้ในการศึกษา คือ แนวทางคติชนศึกษา (folkloristic approach) ว่าด้วยเรื่องของคติความเชื่อและประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและอาชีพ เช่น ฮีตสิบสอง

คองสิบสี่[1] (Pukkanthorn, 2007: 27-32) ในกลุ่มชาติพันธุ์บรูและแสก นอกจากนี้ยังมีคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเรือนโดยตรง เช่น สูตรบ้าน (Panin, 1996: 103-111) ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ซึ่งปรากฏในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์มอญทั้ง 4 เรื่อง โดยมีรายละเอียดระบุถึง ทำเลที่ตั้ง ลักษณะที่ดิน ทิศทาง และขนาดเรือน ตลอดจนวันเวลาในการปลูกสร้างเรือน เป็นต้น หรือความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู เช่น ความเชื่อเรื่องผีเฮือนหรือผีบรรพบุรุษ ซึ่งมีส่วนในการกำหนดระเบียบแบบแผนในการวางผังพื้นของเรือน (Pukkanthorn, 2007: 166-167) หรือการนับถือพระแม่ธรณีในตำแหน่งที่ปลูกสร้างเรือน เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า วิธีการศึกษาในแนวทางคติชนศึกษา สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การใช้แนวทางคติชนศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจและคำอธิบายเบื้องต้น การศึกษาในลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในเอกสารประเภทรายงาน ซึ่งมีกระบวนศึกษาที่ไม่ซับซ้อน มีการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับคติความเชื่ออย่างกว้างๆ และอภิปรายผลจากกายเรือนที่ปรากฏ

ระดับที่ 2 การใช้แนวทางคติชนศึกษา เพื่อสร้างกรอบความคิดในการสำรวจภาคสนาม การศึกษาในลักษณะนี้ปรากฏอยู่ใน “โครงการศึกษารูปแบบเรือนพื้นถิ่นและภูมิทัศน์ในบริเวณที่พักอาศัยของเกษตรกรชาวเขมรในบริเวณเกาะแด็ช จังหวัดกันดล ประเทศกัมพูชา” ของศรันยา หล่อมณีนพรัตน์ (Lormaninopparat, 2005)

ระดับที่ 3 การใช้แนวทางคติชนศึกษา เพื่อสร้างคำอธิบาย วิเคราะห์ และเปรียบเทียบกับสถานการณ์ในปัจจุบัน การศึกษาในลักษณะนี้เป็นการศึกษาคติความเชื่อที่สัมพันธ์กับเรือน ทั้งข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจภาคสนาม เพื่อนำมาอธิบายความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อลักษณะทางกายภาพของเรือน ตลอดจนวิธีคิดของผู้อยู่อาศัยภายในเรือน นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ถึงมูลเหตุและปัจจัยในการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงของคติความเชื่อดังกล่าวในสถานการณ์

[1] “อีตสิบสอง คองสิบสี่” เป็นคติความเชื่อที่สัมพันธ์กับคติทางพุทธศาสนาและแพร่หลายในพื้นที่ภาคอีสานของประเทศไทยและ สปป.ลาว ซึ่งเป็นคติความเชื่อหลักในพื้นที่ที่ส่งอิทธิพลต่อชาวบรูและชาวแสก ซึ่งเป็นชาติพันธุ์กลุ่มน้อยในพื้นที่ด้วย ที่มา: Pukkanthorn (2007) “วิถีชีวิตความเชื่อในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชาวบรู: ศึกษาเปรียบเทียบชาวบรูในพื้นที่จังหวัดหนองคาย มุกดาหาร และอุบลราชธานี” (สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 27-32.)

ปัจจุบัน โดยการศึกษาลักษณะดังกล่าว สะท้อนให้เห็นในงานศึกษาหลายเรื่อง เช่น “เรือนพื้นถิ่นไทย-มอญ ที่สังขละบุรี” และ “เรือนพื้นบ้านไทย-มอญ” ของอรศิริ ปาณินท์ (Panin, 1996) “คติความเชื่อและภูมิปัญญาซึ่งสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานผังหมู่บ้านและบ้านเรือนของชุมชนชาติพันธุ์ลัวะในประเทศไทย” ของอรรถรัตน์ ฆะสันต์ (Khasan, 2010) เป็นต้น

นอกจากแนวทางคติชนศึกษาที่กล่าวมาแล้วนั้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ก็คือ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยในการตั้งถิ่นฐานที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยสัมพันธ์กับแนวทางที่สำคัญ คือ แนวทางภูมิศาสตร์ (geographical approach) และแนวทางนิเวศวิทยาวิจัย (ecological research approach) จากการศึกษาเอกสารพบว่าโดยทั่วไปแล้วแนวทางดังกล่าวเป็นการศึกษาในเชิงของการอธิบายลักษณะการตั้งถิ่นฐานและปัจจัยในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนกรณีศึกษา ในกรณีของงานวิจัยที่มีพื้นที่ศึกษาเดียว เช่น “พลวัตทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชนชาติมอญ : กรณีศึกษาชุมชนชาวมอญ บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง หมู่ 2 ต.หนองลู อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี” ของณัชชา สกุลงาม (Sagunngam, 2012) เป็นต้น

ในกรณีของงานวิจัยที่มีพื้นที่ศึกษาหลายแห่งด้วยแนวทางการศึกษาดังกล่าว ทำให้สามารถเปรียบเทียบลักษณะการตั้งถิ่นฐานของแต่ละแห่ง รวมไปถึงการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาในระดับของผังบริเวณของชุมชน เพื่อหาความสัมพันธ์ในประเด็นต่างๆ ได้ เช่น การศึกษาเปรียบเทียบชาวบรูในพื้นที่จังหวัดหนองคาย มุกดาหาร และอุบลราชธานี (Pukkanthorn, 2007: 169) เป็นต้น

ในขณะที่ “เรือนพื้นบ้านไทย-มอญ” ของอรศิริ ปาณินท์ (1999) ได้นำแนวความคิดเรื่องการกระจายตัว (diffusion concept) ประกอบกับข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ เพื่อสืบค้นการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย และนำมาสู่การกำหนดพื้นที่ศึกษาทั้ง 10 หมู่บ้าน ใน 8 จังหวัด (Panin, 1999: 14-21)

จากการศึกษาพบว่า การวิจัยทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นสำคัญ ทั้งการเก็บข้อมูลด้าน

กายภาพ เช่น ผังชุมชน ผังบริเวณ ผังพื้น รูปตัดอาคาร รวมไปถึงระบบโครงสร้างและวัสดุการก่อสร้างต่าง ๆ เป็นต้น และการเก็บข้อมูลด้านการสัมภาษณ์ด้วย ซึ่งวิธีการดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาในแนวทางการบันทึกและจัดเก็บข้อมูล (recording and documentation approach) นอกจากนี้ ในงานวิจัยที่มีความแตกต่างกันของสาขาวิชา พบว่า จะมีการเก็บรายละเอียดของข้อมูลที่เน้นเนื้อหาตามปรัชญาของแต่ละสาขา กล่าวคือ สาขาภูมิสถาปัตยกรรมจะมีการเก็บข้อมูลผังบริเวณและพืชพันธุ์โดยรอบเรือนอย่างละเอียด ในขณะที่สาขาสถาปัตยกรรมภายในจะมีการเก็บข้อมูลการใช้สอยพื้นที่ภายใน รวมไปถึงการวัดขนาดและสัดส่วนอย่างละเอียด เป็นต้น

ประเด็นเรื่อง คุณลักษณะทางวัฒนธรรมและคุณลักษณะทั่วไป (cultural traits and attributes)

จากการทบทวนเอกสาร พบว่า การศึกษาในประเด็นเรื่องคุณลักษณะทางวัฒนธรรมและคุณลักษณะทั่วไป สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับชุมชนและระดับครัวเรือน โดยในระดับชุมชนนั้น แสดงออกในลักษณะของการจัดการพื้นที่ (spatial organization) ที่สัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจของชุมชน อันสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ลัวะของอรรถรัตน์ ฆะสันต์ (Khasan, 2010: 49) ที่มีการจัดการพื้นที่ในชุมชนโดยแบ่งเป็น พื้นที่หมู่บ้านสำหรับการอยู่อาศัย พื้นที่สวนและพื้นที่ไร่สำหรับการประกอบอาชีพ พื้นที่ป่าชุมชนและอ่างเก็บน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคร่วมกันในชุมชน (Khasan, 2010 49)

นอกจากนี้ ยังมีการแสดงออกในทางศาสนาและความเชื่อ (religion and beliefs) ซึ่งมีหลากหลายลักษณะ เช่น พื้นที่ศาลประจำหมู่บ้านและศาลาสวดศพของชาติพันธุ์ลัวะ บ้านจูน จังหวัดน่าน (Khasan, 2010: 49) ต้นโพธิ์ ดอนปู่ตา และวัด ของชาติพันธุ์บรู บ้านโพธิ์ จังหวัดหนองคาย (Pukkanthorn, 2007: 57) นอกจากความเชื่อที่แสดงออกทางกายภาพแล้ว ยังมีระบบความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ในกลุ่มวัฒนธรรมของชาติพันธุ์บรูและแสก ยังสัมพันธ์กับวิธีคิดเรื่องคุณค่าและจริยธรรม (values and norms) ซึ่งเปรียบเสมือนระเบียบปฏิบัติร่วมกันของคนในชุมชน

โดยในระดับของครัวเรือน เป็นการศึกษาในลักษณะของวิถีชีวิตประจำวัน (domestic routine) ที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพเป็นหลัก รวมไปถึงการแสดงออกทางศาสนาและความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในเรือน เช่น การยกระดับพื้นเรือนเพื่อสร้างลำดับศักดิ์ของเรือน และการสร้างหิ้งบูชายื่นออกจากผนังเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ (Sagunngam, 2012: 189) คุณลักษณะของพื้นที่โถงขนาดใหญ่ เพื่อรองรับประเพณีการเกิด การโกนจุก การแต่งงาน การบวช และการตาย ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ (Panin, 1999: 166) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การแสดงออกทางศาสนาและความเชื่อนั้นจะแสดงออกผ่านการประกอบพิธีกรรม (rite and ceremonial) โดยมีผู้อาวุโสหรือผู้เฒ่าผู้แก่ที่ได้รับการเคารพและยอมรับนับถือของชุมชนเป็นผู้ประกอบพิธี ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงระดับชั้นทางสังคม (social structure) อันเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในของชุมชนเอง อย่างไรก็ตาม จากการยอมรับนับถือของคนในชุมชนทำให้ระดับชั้นทางสังคมที่ได้รับมานั้น นอกเหนือจากการปฏิสัมพันธ์ในทางความเชื่อแล้ว บ่อยครั้งที่สถานะดังกล่าวยังควบคู่ไปการปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง (politics) ในลักษณะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ทำหน้าที่ประสานกับรัฐส่วนกลางอีกด้วย

สำหรับประเด็นเรื่องระดับชั้นทางสังคม พบว่า มีความน่าสนในการศึกษากลุ่มชาวมอญที่สังขละบุรี ของณัชชา สกุลงาม ซึ่งมีการแบ่งสถานะของคนเป็น 4 กลุ่ม (Sagunngam, 2012: 90-91) คือ กลุ่มชาวมอญที่ได้รับสัญชาติไทย กลุ่มชาวมอญต่างด้าว กลุ่มชาวมอญพลัดถิ่น และกลุ่มชาวมอญหลบหนีเข้าเมือง ซึ่งเป็นนโยบายการปกครองที่สัมพันธ์กับระบบทางการเมือง โดยการแบ่งสถานะดังกล่าวมีผลต่อสิทธิในการอยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ ซึ่งส่งผลต่อฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและมีอิทธิพลต่อวิธีคิด และการแสดงออกผ่านทางสถาปัตยกรรมที่แตกต่างกัน

ในขณะที่หัวข้อภาษา (language) ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงออกถึงความเป็นชาติพันธุ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่พบการศึกษาในประเด็นนี้มากนักในเอกสารประเภทโครงการวิจัยและวิทยานิพนธ์ ส่วนใหญ่พบในเอกสารประเภทรายงาน ซึ่งเป็นการศึกษาในลักษณะของการเรียกชื่อโครงสร้างและองค์ประกอบทาง

สถาปัตยกรรมต่างๆ เช่น ศัพท์ทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ (Sangaramrungrot, 1989) ศัพท์ทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ขมุ (Inthasai, 1998: 245-247) ศัพท์ทางสถาปัตยกรรมภาษาดาระอังของกลุ่มชาติพันธุ์ปะหล่อง (Lakkanapachong, 1999: 143)

สำหรับการศึกษาในประเด็นเรื่องการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม (cultural interaction) จากการศึกษาพบว่า เนื่องจากชนในกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกมีลักษณะเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ฉะนั้นจึงพบการรับเอาวัฒนธรรมจากกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ที่เป็นประชากรหลักในพื้นที่ ซึ่งปรากฏในเอกสารงานวิจัย เช่น การปลูกสร้างเรือนทรงไทยของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลาง (Panin, 1999: 203-206) อย่างไรก็ตาม การปลูกสร้างลักษณะดังกล่าวเป็นเพียงการหยิบยืมเปลือกหรือรูปทรงภายนอกของเรือนไทยเท่านั้น โดยที่ผังพื้นและลักษณะการใช้สอยพื้นที่ยังคงสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญอย่างชัดเจน หรือการที่กลุ่มชาติพันธุ์บรูและแสก รับเอาความเชื่อเรื่องฮีตสิบสอง คองสิบสี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวในพื้นที่ภาคอีสานของประเทศไทย หรือการที่กลุ่มชาติพันธุ์ของกลุ่มแสกหยิบยืมชื่อเรียกโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว (Kamket, 2010: 386)[2]

ประเด็นเรื่อง สภาพแวดล้อม (environment)

จากการศึกษาพบว่า เอกสารส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในประเด็นสภาพแวดล้อมเป็นหลัก เนื่องจากเป็นปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องการตั้งถิ่นฐาน (settlement) และที่ตั้ง (location and site) ของชุมชน ซึ่งใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อม รวมไปถึงปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ในการดำรงชีวิตและการทำมาหากิน โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในส่วนต้นของการศึกษา เพื่อเข้าใจบริบทแวดล้อมโดยรวมก่อนที่เข้าสู่การศึกษาในส่วนของตัวสถาปัตยกรรม ในขณะที่หัวข้อสภาพอากาศ (climate) นั้น มีการศึกษาเพื่อใช้อธิบายความสัมพันธ์กับตัวเรือน

[2] ข้อสังเกตจากผู้ศึกษา พบว่า ในกลุ่มชาติพันธุ์แสกมีการเรียกชื่อโครงสร้าง “จันทัน” ว่า “สียัว” ซึ่งเป็นคำเรียกในกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ในขณะที่ชื่อเรียกอื่นๆ เช่น ขื่อ (โวงโต้ย) อกไก่ (ตะบ๋าง) ยังใช้คำเรียกในภาษาแสกอยู่ จึงสันนิษฐานได้ว่า เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์แสก แต่เดิมมีการปลูกสร้างเป็นลักษณะของเรือนเครื่องผูก ดังนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนมาก่อสร้างด้วยระบบโครงสร้างไม้ จึงไม่มีชื่อเรียกโครงสร้างดังกล่าว ฉะนั้นจึงมีการหยิบยืมชื่อเรียกมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในพื้นที่

เช่น ทิศทางการวางจั่วบ้านของเรือนมอญที่หันไปทางทิศตะวันออก-ตะวันตก ทำให้รับลมได้สะดวก (Panin, 1999: 157) เป็นต้น

ประเด็นเรื่อง วัสดุและทรัพยากรในการก่อสร้าง (materials and building resources)

จากประเด็นเรื่องวัสดุและทรัพยากรในการก่อสร้าง ได้จำแนกออกมาเป็น 6 หัวข้อ (Oliver, 1997: 193-194) คือ วัสดุที่ทำจากขนสัตว์ (animal product) วัสดุประเภทดิน (earths and clays) วัสดุประเภทหญ้าและปาล์ม (grasses and palms) วัสดุประเภทหิน (rocks and stone) วัสดุประเภทไม้ (timber) การใช้งานและการผลิต (used and manufactured)

เนื่องจากพื้นที่ประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมและมีฝนตกชุก จึงทำให้อุดมไปด้วยทรัพยากรป่าไม้จำนวนมาก (Chaiyotha, 2005: 91-95) ทำให้ไม้ หญ้าและปาล์ม เป็นวัสดุหลักในการปลูกสร้างเรือนพักอาศัย เนื่องจากเป็นวัสดุที่ง่ายต่อการใช้งานและการผลิต สามารถนำมาใช้ในการปลูกสร้างเรือนทั้งหลังได้ และท้องถิ่นมีภูมิปัญญาในการจัดการกับวัสดุเหล่านี้ได้ เช่น การปลูกสร้างเรือนเครื่องผูกที่ทำจากวัสดุไม้ไผ่ของชุมชนมอญ สังขละบุรี (Sagunngam, 2012: 189) ในขณะที่การใช้วัสดุประเภทดิน พบในลักษณะของการทำวัสดุมุงหลังคาที่พัฒนาขึ้นแทนการใช้วัสดุมุงหลังคาเป็นประเภทหญ้า ส่วนการใช้วัสดุประเภทหินนั้น เป็นวัสดุที่ต้องใช้วิธีการผลิตที่ซับซ้อนอีกทั้งยังต้องใช้กำลังแรงงานและระยะเวลาในการผลิตที่มากกว่าวัสดุอื่นๆ ฉะนั้น การที่ใช้วัสดุประเภทหินจึงปรากฏอยู่ในสิ่งปลูกสร้างประเภทศาสนสถานในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิประจำเมือง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากชุมชนในกลุ่มชาติพันธ์ออสโตรเอเชียติกโดยส่วนใหญ่ มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนขนาดเล็ก ดังนั้น จากการศึกษาจึงไม่พบการสร้างสิ่งปลูกสร้างที่ทำจากหินภายในบริเวณพื้นที่ศึกษา

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในประเทศไทยนั้น มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านวัสดุสมัยใหม่หรือวัสดุอุตสาหกรรม (industrial product) อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งการเข้ามาของวัสดุอุตสาหกรรมนั้น ส่งผลทั้งแง่ของ

ปัจจัยคุกคามที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและในแง่ของการสอดรับกับบริบทร่วมสมัยที่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวที่สอดคล้องกับวิธีคิดของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยปัจจัยดังกล่าวที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในบริบทของประเทศไทย รวมไปถึงในบริบทของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมีนัยสำคัญ ฉะนั้น การศึกษาในประเด็นของวัสดุอุตสาหกรรมจึงมีความน่าสนใจอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาในปัจจุบัน

ประเด็นเรื่อง ผลิตผลทางการก่อสร้าง (production)

ในประเด็นผลิตผลทางการก่อสร้างมีการจำแนกออกมา 7 หัวข้อ (Oliver, 1997: 279-280) คือ ส่วนประกอบและรอยต่อ (assembly) ผนัง (cladding and finishes) เครื่องเรือน (integral furniture and fixtures) ช่องเปิดและบานพับ (openings and fitting) ระบบหลังคาและช่วงพาด (roofs and spans) โครงสร้างรองรับและระบบพื้น (supports and floors) เทคนิคและทักษะ (techniques and skills)

จากการทบทวนเอกสารพบว่า ในประเด็นของผลิตผลทางการก่อสร้างนั้นพบการศึกษาอยู่น้อย โดยส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ในการแสดงแบบทางสถาปัตยกรรมและมีการอธิบายในลักษณะของภาพรวม แต่ไม่ได้เจาะลึกลงไปในรายละเอียด มีเพียงเอกสารรายงานเรื่อง “เทคนิคการก่อสร้างบ้านชาวเขาเผ่าลัวะ หมู่บ้านน้ำดั้น ตำบลภูคา อำเภอบัว จังหวัดน่าน” ของสมพงษ์ แสงอร่ามรุ่งโรจน์ (Sangaramrungrot, 1989) ที่ศึกษาเกี่ยวกับส่วนประกอบและรอยต่อของโครงสร้างเรือนอย่างละเอียด เช่น รอยต่อการฝากเสากับคาน 3 รูปแบบ รอยต่อการเข้าพรึงบริเวณมุมอาคาร 3 รูปแบบ เป็นต้น รวมไปถึงการศึกษารูปแบบผนังที่แตกต่างกัน 4 รูปแบบ และแสดงขั้นตอนการขึ้นฝาเรือนอีกด้วย นอกจากนี้ ในหัวข้อเครื่องเรือน มีการศึกษาอย่างละเอียดในเอกสารเรื่อง “คุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมภายในเรือนพื้นถิ่นชาวแสก : กรณีศึกษา บ้านอาจสามารถ ต.อาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนม” ของชลธี คำเกษ (Kamket, 2010) ด้วยพื้นฐานของสาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายในจึงมีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สอยพื้นที่ภายใน รวมไปถึงเครื่องเรือนต่างที่อยู่ภายในเรือนอย่างละเอียด

ประเด็นเรื่อง พื้นที่บริการ (services)

ในประเด็นเรื่องพื้นที่บริการ ประกอบด้วย 4 หัวข้อ คือ ทางสัญจร (circulation) การทำครัว (cooking and heating) สุขอนามัยและสุขลักษณะ (sanitation and hygiene) การระบายอากาศและการทำความเย็น (ventilation and cooling) และระบบน้ำ (water supply)

จากการทบทวนเอกสาร พบว่า มีการศึกษาในประเด็นนี้เป็นหลักมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะแทรกอยู่ในการอธิบายในรายละเอียดปลีกย่อย เช่น ทางสัญจรในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของการวางผังของชุมชน หรือการระบายอากาศ และการทำความเย็นที่สัมพันธ์กับช่องเปิดในรูปด้านของอาคาร

ประเด็นเรื่อง สัญลักษณ์และการประดับตกแต่ง (symbolism and decoration)

จากการศึกษาพบว่า เรือนพื้นถิ่นพักอาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติกมีการประดับตกแต่งที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ทางความเชื่อต่างๆ เช่น สัญลักษณ์ตาแหลว ของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ มีลักษณะเป็นไม้ไผ่สานแขวนไว้บริเวณทางขึ้นเรือน ซึ่งมีความเชื่อว่าจะป้องกันไม่ให้สิ่งชั่วร้ายเข้าไปภายในเรือน เช่นเดียวกับการแกะสลักหัวบันไดเป็นรูปสัตว์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร (Lormaninopparat, 2005: 24-25) ที่เชื่อว่าจะปกป้องสิ่งไม่ดีไม่ให้เข้าเรือน รวมไปถึงการติดผ้ายันต์ไว้บริเวณอกไก่ เพื่อปกปักษ์รักษาและเสริมสิริมงคลแก่ผู้อยู่อาศัยภายในเรือน ในขณะที่การแสดงออกทางความเชื่อของชาติพันธุ์บรู เช่น การนับถือผีบรรพบุรุษหรือความเชื่อเรื่องเสาเอก มีการแสดงออกเพียงแค่จัดวางตำแหน่งในทิศทางที่เป็นมงคลตามความเชื่อและรับรู้ผ่านสำนึกของผู้ที่อยู่อาศัยภายในเรือนเท่านั้น ไม่มีการประดับตกแต่งแต่อย่างใด

ประเด็นเรื่อง การจัดกลุ่มหมวดหมู่ (typologies)

ในการศึกษาของ Paul Oliver ได้จำแนกประเด็นการจัดกลุ่มหมวดหมู่ในการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นออกมาเป็น 5 หัวข้อ (Oliver, 1997: 609-610) คือ การจำแนกด้วยรูปด้าน (typology of elevations) การจำแนกด้วยรูปทรง (typology of forms) การจำแนกด้วยผังพื้น (typology of plans) การจำแนกด้วย

ความสัมพันธ์ของที่ว่าง (spatial relationships) และการจำแนกด้วยประเภทของโครงสร้าง (structural types)

ในประเด็นการจัดกลุ่มหมวดหมู่ พบว่า มีการจัดกลุ่มหมวดหมู่ที่สอดคล้องกับแนวทางที่ Paul Oliver ได้เสนอไว้ เช่น การจำแนกด้วยรูปด้านตามลักษณะของหลังคาในเรือนพื้นถิ่นชาวขแมร์ (Lormaninopparat, 2005: 24-25) อย่างไรก็ตาม มีการศึกษาที่มีแนวทางที่แตกต่างจากที่ Paul Oliver ได้เสนอไว้ เช่น การจำแนกด้วยวัสดุก่อสร้างในเรือนพื้นถิ่นชาวมอญที่สังขละบุรี (Sagunngam, 2012: 96-98) ซึ่งแบ่งเป็นเรือนที่ก่อสร้างด้วยวัสดุธรรมชาติ เรือนที่ก่อสร้างด้วยวัสดุธรรมชาติผสมกับวัสดุอุตสาหกรรม และเรือนที่ก่อสร้างด้วยวัสดุ หรือการจัดกลุ่มหมวดหมู่ที่มีการจำแนกทางสภาพภูมิศาสตร์ร่วมกับการจำแนกตามประเภทของโครงสร้างในเรือนพื้นถิ่นไทยมอญที่สังขละบุรี (Panin, 1996: 203-211) ซึ่งจำแนกเรือนออกเป็น 5 ประเภท คือ เรือนแพ เรือนเครื่องผูกสะเทินน้ำสะเทินบก เรือนเครื่องผูกบนบก เรือนเครื่องผูกผสมเครื่องสับ และเรือนเครื่องสับ

จากการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการศึกษาศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในลักษณะของการจัดกลุ่มหมวดหมู่ สามารถแตกประเด็นการศึกษาไปได้หลากหลายแนวทางขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะและบริบทแวดล้อมของพื้นที่

ประเด็นเรื่อง ประโยชน์ใช้สอยและหน้าที่ (uses and functions)

จากการทบทวนเอกสาร สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ ประโยชน์ใช้สอยที่สัมพันธ์กับการใช้ชีวิตและประโยชน์ใช้สอยที่สัมพันธ์กับความเชื่อ

สำหรับประโยชน์ใช้สอยที่สัมพันธ์กับการใช้ชีวิตสามารถพิจารณาได้เป็น 3 ส่วน คือ 1) พื้นที่การอยู่อาศัย คือ เรือนและบริเวณโดยรอบเรือน ซึ่งในเอกสารทั้งหมดให้ความสำคัญกับการศึกษาในส่วนนี้ โดยมีการศึกษาพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนที่เกี่ยวเนื่องกับการใช้ชีวิตประจำด้วยการอธิบายผ่านการแสดงแบบผังพื้น 2) พื้นที่การประกอบอาชีพ แบ่งได้ 2 ระดับ คือ ในระดับของชุมชน ได้แก่ พื้นที่สวน พื้นที่ไร่ โรงสีข้าว เป็นต้น และในระดับของครัวเรือน เช่น เล้าข้าว หรือในกรณีของอาชีพค้าขายซึ่งเป็นอาชีพที่เกิดขึ้นใหม่ภายในชุมชน โดยมีที่ตั้ง และขนาดในระดับครัวเรือน แต่มีการปฏิสัมพันธ์กับคนในระดับชุมชน และ 3) พื้นที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ถ้าในพื้นที่ศึกษาที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน จะใช้พื้นที่ของวัดในการทำ

กิจกรรมและประเพณีต่างๆ เช่น วัดวังก์วิเวการามในชุมชนมอญ ที่สังขละบุรี (Panin, 1996: 117) วัดเจดีย์ทองในชุมชนมอญ ที่จังหวัดปทุมธานี (Angsuvech, 2005: 48)

ในขณะที่ประโยชน์ใช้สอยที่สัมพันธ์กับความเชื่อ จากการศึกษาพบว่าในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกที่ตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยนั้นมีความเชื่อที่ผสมผสานกันระหว่างความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ (super natural) และความเชื่อทางพุทธศาสนา ฉะนั้นจึงมีวิธีการแสดงออกทางพื้นที่ที่สัมพันธ์กับความเชื่อทั้งสองร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ทั้งในระดับของชุมชนและระดับของครัวเรือน โดยกลุ่มชาติพันธุ์บรูมีวัด เป็นตัวแทนความเชื่อทางพุทธศาสนาในระดับชุมชน โดยที่ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะถูกแสดงผ่านต้นโพธิ์ ศาลปู่ตา หลักบ้าน และป่าช้า โดยในระดับของครัวเรือนก็มีการแสดงออกทั้งสองลักษณะเช่นเดียวกัน คือ หิ้งพระและพื้นที่เก็บของรักษา ซึ่งเป็นตัวแทนของผีบรรพบุรุษ จะเห็นได้ว่าในกลุ่มชาติพันธุ์นั้นจะให้ความสำคัญกับพื้นที่ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพื้นที่ความเชื่อทางพุทธศาสนาในระดับที่ใกล้เคียงกัน

ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์มอญซึ่งรากฐานวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับพุทธศาสนามาอย่างยาวนาน ทำให้พื้นที่ทางความเชื่อในระดับของชุมชนจะให้ความสำคัญกับวัดในฐานะศูนย์กลางทางความศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน และในระดับครัวเรือนก็มีการสร้างหิ้งพระยื่นออกจากผนัง เพื่อความเป็นสัดส่วนและแยกขาดจากพื้นที่ใช้สอยในชีวิตประจำวัน เป็นการเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพื้นที่มากยิ่งขึ้น ในขณะที่พื้นที่ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์หลงเหลืออยู่ในลักษณะของเสาผีภายในเรือนเท่านั้น

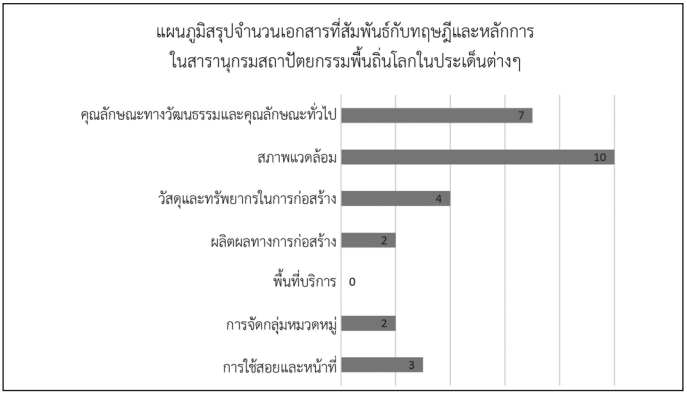
สรุป

จากการศึกษาและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติกในประเทศไทยจำนวน 16 เรื่อง และการวิเคราะห์ร่วมกับแนวทางการศึกษาว่าด้วยเรื่องทฤษฎีและหลักการทั้ง 9 แนวทางในสารานุกรมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโลกได้ข้อสรุปดังนี้

จากการศึกษาและทบทวนสารสนเทศที่เกี่ยวข้องพบว่า การศึกษาที่เกี่ยวเนื่องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกในประเทศไทยที่ผ่านมานั้นจะมีเนื้อหาตรงและมีคำถามที่สอดคล้องกับประเด็นเรื่องแนวทางและแนวคิด ซึ่งการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่เน้นการศึกษาในแนวทางคติชนศึกษาที่สัมพันธ์กับคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเรือนและสภาพแวดล้อมชุมชนเป็นหลัก ควบคู่ไปกับแนวทางการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลในการสำรวจภาคสนาม ซึ่งแนวทางดังกล่าวถือว่าเป็นการศึกษาแบบประเพณีของการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ผ่านมา และเป็นแนวทางที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและประเด็นที่เกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเก็บบันทึกข้อมูลภาคสนามโดยละเอียดจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อยอดในอนาคต และข้อมูลที่บันทึกไว้จะกลายเป็นหลักฐานและหมุดหมายสำคัญในประวัติศาสตร์การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

ในขณะที่ประเด็นเรื่องสภาพแวดล้อมและคุณลักษณะทางวัฒนธรรมและคุณลักษณะทั่วไป แม้ว่าจะไม่ได้นำมาเป็นประเด็นหลักของการศึกษา แต่ก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการทำความเข้าใจภาพรวมของพื้นที่และพื้นฐานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำการศึกษา

สำหรับการศึกษาอื่นๆ เช่น วัสดุและทรัพยากรในการก่อสร้าง สัญลักษณ์และการประดับตกแต่ง การใช้สอยและหน้าที่ และการจัดกลุ่มหมวดหมู่ พบว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในลักษณะรายละเอียดปลีกย่อย หรืออธิบายปรากฏการณ์บางอย่างที่มีความเฉพาะเจาะจง ซึ่งไม่มีการศึกษาอย่างเป็นระบบมากนัก ส่วนประเด็นการศึกษาที่พบน้อยที่สุด คือ ผลิตผลทางการก่อสร้างและพื้นที่บริการ ซึ่งศึกษาที่เจาะลึกลงไปในรายละเอียด ในขณะที่การศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะของการศึกษาในลักษณะของความเป็นองค์รวม จึงทำให้ไม่มีการศึกษาในประเด็นนี้มากนักในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกในปัจจุบัน

แผนภูมิสรุปจำนวนเอกสารที่สัมพันธ์กับทฤษฎีและหลักการ
ในสารานุกรมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโลก

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์ของ อิสรชัย บูรณะอรรจน์ หัวข้อ “หมู่บ้าน และที่อยู่อาศัยพื้นถิ่นชุมชนชาวนากลุ่มชาติพันธุ์ขแมร์ จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา” สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก รุ่นที่ 17 ประจำปี พ.ศ. 2558 จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ บทสังเคราะห์ร่วมโดยอาจารย์ ดร. เกรียงไกร เกิดศิริ ในวิทยานิพนธ์ของณัชชา สกุลงาม หัวข้อ “เรื่องพลวัตทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชนชาติมอญ: กรณีศึกษา ชุมชนชาวมอญ บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง หมู่ 2 ต.หนองลู อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี” และพนาภรณ์ ศรีมูล “พลวัตทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติ พันธ์อาข่าบ้านเหมืองแร่ ตำบลแม่คะ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งได้รับทุน สนับสนุนจากโครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต มนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ (MAG) ประจำปี พ.ศ. 2554 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

เอกสารอ้างอิง

Angsuvech, J. (2005). ***Sathapattayakam puen thin nai samuek Thai-Mon: korani sueksa chumchon Wat Chedithong tambon Klongkwai amphoe Samkok changwat Phatumthani.*** (In Thai) [Tracing of Thai-Mon vernacular architecture: case study of Chedithong village, tambon Klongkwai, amphoe Samkok, Pathumthani province]. Master Thesis in Vernacular Architecture, Faculty of Architecture, Silpakorn University.

Chaiyotha, D. (2005). ***Phumisat thawip asia.*** (In Thai) [Asian geography], Bangkok: Odianstore Press.

Inthasai, C. (1998). ***Ruean puen ban chaokhao pao Khamu ban Huayaian mu 6 tambon Lai Ngao amphoe Wiangkan changwat Chiangrai.*** (In Thai) [Vernacular houses of Khamu people in village no. 6, Lai Ngao sub-district, Wiangkan district, Chiangrai province]. Bangkok: Faculty of Architecture, Silpakorn University.

Kamket, C. (2010). ***Kunnalaksana thnag Sathapattayakam painai ruean puen thin chao Sak: korani sueksa Ban Artsamart tambon Artsamart amphoe Mueang changwat Nakornphanom.*** (In Thai) [Interior architecture and its value of Sak vernacular house case study of Artsamart village, Artsamart sub-district, Mueang district, Nakhonpanom province]**.** Master Thesis in Interior Architecture, Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University.

Khasan, A. (2010). ***Kati kwam chuea lae phumpanya sueng sampan kub kan tang thin than pang muban lae ban ruean kong chumchon chattipan Lua nai prathet Thai***. (In Thai) [Ritual believe and local wisdom in relation with village settlement and houses of the Lua ethnic in Thailand]. Master Thesis in Vernacular Architecture), Faculty of Architecture, Silpakorn University.

Kirdsiri, K. (2010). ***Thatsana usakane***. (in Thai) [Perspectives of Southeast Asia]. Bangkok: Usakane Press.

Lakkanapachong, P. (1999). ***Sathapattayakam puen thin ruean chao Palong ban Norlae mu 11 tambon Monpin amphoe Fang changwat Chaingmai.*** (In Thai) [Vernacular architecture of Palong people in Norlae Village No.11, Monpin sub-district, Fang district, Chiangmai province]. Bangkok: Faculty of Architecture, Silpakorn University.

Lormaninopparat, S. (2005). ***Kongkan sueksa rubbab ruean puen thin lae phumithat nai boriwen tipak arsai kong kasettakon chao Kamain nai boriwen Koh Dach changwat Kandal prathet Kamphucha***. (In Thai) [The study of vernacular houses and landscapes in residential areas of agriculturalists in Dach Island, Kandal province, Cambodia]. Bangkok: Department of Landscape Architecture, Faculty of Architecture, Chulalongkorn University.

Nartsupha, C., et al. (1995). ***Prawattisat sangkhom lae watthanatham chonchat Thai***. (In Thai) [Historical society and culture of Thai racism]. Bangkok: Thailand research fund.

Oliver, P. (1997). **Encyclopedia of vernacular architecture of the world volume 1**. Cambridge: Cambridge University Press.

Panin, O. (1996). ***Ruean puen thin Thai-Mon ti Sangkhaburi***. (In Thai) [Thai-Mon vernacular houses in Sangkhaburi]. Bangkok: Silpakorn University.

_____. (1999). ***Ruean puen ban Thai-Mon***. (In Thai) [Thai-Mon vernacular houses]. Bangkok: Silpakorn University.

Panin, O., et al. (2002). ***Phumpanya lae kwamsampan rewang kan khong ruean puen thin Thai-Tai kunaraksana khong sathapattayakam singwaetrom nai ruean puen thin***. (In Thai) [Local wisdom development and relationship between Thai and Tai Vernacular House: Sustainable Qualities in Vernacular]. Bangkok: Faculty of architecture Silpakorn university.

Panin, O., et al. (2009). ***Kan sueksa baeb ongruam khong kan prabtua nai boribot yai ti taktang khong krum chattipan Tai-Lao nai puenti lumnam phakkrang khong prathet Thai.*** (In Thai) [Holistic Study for the Adaptability in the Different Context of Tai-Lao Ethnic in the Central Region Basin of Thailand]. Bangkok: Thailand research fund.

Pongpaibun, S. (2001). ***Kong sang lea ponlawat watthanatham pak tai kab kan patthana***. (In Thai) [Structure and dynamic culture of southern Thailand and development], Bangkok: Thailand Research Fund.

Premsirat, S., et al. (2004). ***Panti pasa kong kum chatthipan tang tang nai pathat Thai.***(In Thai) [Maps of languages of ethnic groups in Thailand]. Bangkok: Office of The National Culture Commission.

Pukkanthorn, I. (2007). ***Witi chiwit kwam chuea nai ngan Sathapattayakam puen thai kong chao Bru: sueksa piaptiap chao Bru nai puen thi changwat Nongkhai Mukdahan lae Ubon Ratchathani.*** (In Thai) [Life style and believes in the vernacular architecture of the Bru ethnic: a comparative study of Bru Ethnic in Nongkhai Mukdahan and Ubon Ratchathani]. Master Thesis in Vernacular Architecture, Faculty of Architecture, Silpakorn University.

Sagunngam, N. (2012). ***Ponlawat thang sathapattayakam puen thin kong chao Mon: koranee sueksa chumchon chao Mon ban Pandintham Pandinthong mu 2 tambon Nonglu amphoe Sangkhaburi changwat Kanchanaburi.*** (In Thai) [Mon's vernacular architectural dynamic: case study at Pandintham Phandinthong village no. 2, Nonglu sub-district, Sangkhaburi district, Kanchanaburi province]. Master Thesis in Vernacular Architecture, Faculty of Architecture, Silpakorn University.

Sangaramrungrot, S. (1989*). **Teknik kan kor sang ban chaokhao pao Lua muban Namdan tambon Doiphukha amphoe Bua changwat Nan.*** (In Thai) [Construction techniques of Lua people's house in Namdan village, Doiphukha sub-district, Bua district, Nan province]. Bangkok: Faculty of Architecture, Silpakorn University.

Sidwell, P., (2013). Issues in austroasiatic classification. **Language and linguistics compass, 7**(8), 437-457.

Srimoon, P. (2012). ***Phonlawat thang sathapattayakam puen thin khong kum chattipan Akha Ban Mueangrae tambon Maekha amphoe Fang changwat Chaingmai.*** (In Thai) [Akha ethnic group's vernacular architectural dynamic: case study of Akha community, Moung-Rea village, Meaka sub-district, Fang district, Chiang Mai province]. Master Thesis in Vernacular Architecture, Faculty of Architecture, Silpakorn University.